

بررسی راه‌های افزایش سرمایه اجتماعی در بین جوانان و نوجوانان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۵

کد مقاله: ۴۲۴۱۰

بهمن سلیمی^{*۱}

چکیده

سرمایه اجتماعی مهمترین نوع سرمایه است که دیگر سرمایه‌ها در پرتو آن نمود و معنی می‌یابند این نوع سرمایه است که باعث اتحاد و انسجام میان افراد و جوامع انسانی گشته و آن‌ها را برای رسیدن به پیشرفت و توسعه و استفاده از سایر سرمایه‌ها مهیا می‌گرداند از این رو سرمایه اجتماعی، یکی از مهمترین شاخصه‌های رشد و توسعه هر جامعه‌ای به شمار می‌آید. از این رو موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل اساسی برای نیل به توسعه پایدار محسوب شده و حکومت‌ها و دولتمردانی موفق قلمداد می‌شوند که بتوانند با اتخاذ سیاست‌های لازم و ارائه راهکارهای مناسب در ارتباط با جامعه به تولید و توسعه سرمایه اجتماعی بیشتر نائل شوند. از آن جا که جوانان و نوجوانان، فرصت بی بدیل زندگی و سرآغاز استحکام شخصیت و ظهور و بروز استعداد‌های انسانی است و همینطور این قشر از جامعه از اصلی‌ترین مولفه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جوامع به شمار می‌رود و نقش حیاتی و موثری را در رشد و پیشرفت یک کشور ایفا می‌کند جوامعی که این منبع سرشار انسانی و سرمایه اجتماعی را در اختیار دارند باید آینده‌ای امید بخش را پیش روی خود ترسیم نمایند. فلذا ضرورت دارد که مفهوم سرمایه اجتماعی و همینطور راه‌های افزایش آن در بین جوانان و نوجوانان بررسی شود نتایج نشان داد از جمله عوامل افزایش دهنده سرمایه اجتماعی خانواده، دوستان و نزدیکان؛ همینطور کیفیت زندگی، تسهیل‌گری کنش‌های اجتماعی و رفع تمامی موانع سیاسی، فرهنگی، اجتماعی؛ مردم دارو عدالت‌گری دولت‌ها و حکومت‌ها و ... می‌باشد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، راه‌های افزایش سرمایه اجتماعی، جوانان و نوجوانان

۱- کارشناسی ارشد مدیریت امور فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران، مسول اداره سلامت سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری همدان bahman.salimi.kohestan@gmail.com

نوجوانی مرحله گذار از کودکی به بزرگسالی است که در برگیرنده تغییرات بسیار در ابعاد زیستی، روان شناختی و اجتماعی می باشد (چاندراشاکاراپا، راماکریشنا، رم و مانجونث، ۲۰۱۶). از نظر زیستی نوجوانان تغییراتی نظیر تغییرات بلوغ، تغییر در ساختار مغز و تمایلات جنسی را تجربه می کنند. در بعد روان شناختی ظرفیت شناختی نوجوان افزایش می یابد و در نهایت نوجوانان در تعامل با محیط مدرسه و خانواده و نقش های محول شده به آن ها در این محیطها تغییرات اجتماعی را تجربه می کنند (کارونان، ۲۰۰۶). از جوان تعاریف متعدد و متفاوتی بیان شده که مبنای اغلب آنها سن و سال و مسائل جمعیت شناختی است (خرمشادی و علیپور، ۱۳۹۴). براساس تعریف سازمان ملل جوان، فردی بین ۱۵ تا ۲۴ سال است. اما این محدوده در کشورهای مختلف متفاوت است. در جمع بندی نظری مختلف می توان گفت که جوان فردی است که در محدوده ی سنی ۱۵ تا ۳۵ سال قرار دارد و دارای ویژگی های جسمانی و الگوهای رفتاری خاص می باشد. (سازمان جهانی سلامت، ۲۰۱۴) در سال های اخیر به دلیل توجه بیشتر جوامع به سرمایه انسانی، انسان ها و به ویژه جوانان در مسئله توسعه و تحولات جوامع بشری، نقش محوری یافته و جوانان به عنوان بخشی از جمعیت هر جامعه که از توان و بالندگی بیشتری در مقایسه با دیگر بخش های جمعیتی برخوردار هستند در مطالعات اجتماعی بسیار مورد توجه قرار گرفته اند (خرمشادی و علیپور، ۱۳۹۴). این الگو گرچه در فرهنگ غربی ممکن است نوظهور به نظر آید ولی این امر در فرهنگ اسلامی سابقه ای طولانی دارد. چنان چه از رسول اکرم (ص) روایات متعددی در خصوص سپردن مسئولیت های حساس به جوانان، مانند اسامه بن زید هجده ساله برجا مانده است (یوسفی و همکاران، ۱۳۹۹).

سرمایه اجتماعی از جمله سازه هایی است که در دهه های اخیر به عنوان مفهومی کلیدی در تبیین وجود مثبت و منفی حیات اجتماعی از اقبال گسترده های برخوردار شده است. قدرت و کارایی بالای آن در تبیین پدیده ها باعث گسترش فضای جدیدی در عرصه تحقیقات اجتماعی در دهه های پایانی قرن بیستم شد. هرچند که این اصطلاح را نخستین بار هانیفین به کار برده است، اما تا دهه شصت، که جاکوبز در کتاب مرگ و زندگی در شهرهای آمریکایی از این واژه برای بیان روابط و پیوندهای میان گروه های حاشیه نشین شهری استفاده کرد، کاربرد چندانی نداشت. شاید بتوان اولین مطالعه نظام مند پیرامون مفهوم سرمایه اجتماعی را مربوط به پیوریدیو دانست. به نظر وی، سرمایه اجتماعی مجموع منابع بالفعل و یا بالقوه های را در برمی گیرد که به مالکیت یک شبکه پایدار متصل است. وی از سه نوع سرمایه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نام می برد (یه و همکاران، ۲۰۲۰). با نظریه پردازی کلمن درباره سرمایه اجتماعی این مفهوم گسترش بیشتری یافت. به اعتقاد وی سرمایه اجتماعی مجموعه ای از چیزهایی است که در ذات منابع ساختاری اجتماعی تشکیلات اجتماعی، نظیر اعتماد، هنجارها و شبکه هایی که می توانند کارایی جامعه را از طریق تسهیل عمل هماهنگ بهبود بخشند، نهفته است (پاکدامن و همکاران، ۱۳۹۷).

رابطه پاتنام سرمایه اجتماعی را چنین تعریف می کند: ویژگی های سازمان اجتماعی، همچون اعتماد، هنجارها و شبکه های ارتباطی که می توانند کارایی جامعه را از طریق تسهیل کنش هماهنگ شده بهبود بخشند و همکاری ارادی کنشگران اجتماعی را تسهیل نماید (خرمشادی و علیپور، ۱۳۹۴). اگرچه سرمایه اجتماعی به شکل های مختلف تعریف شده است، اما بیشتر تعاریف این دو جنبه را در برمی گیرند: جنبه ساختاری و جنبه شناختی. اکثر تعاریف آن نیز حول سه محورند: شبکه های اجتماعی، هنجارهای متقابل، اعتماد. شبکه اجتماعی به عنوان جنبه ساختاری سرمایه اجتماعی درک می شود و مشارکت در این شبکه ها مشخصه ویژگی های رفتاری است. هنجارها و اعتماد بیشتر جنبه شناختی سرمایه اجتماعی هستند. که با ارزش ها و عقاید مشخص می شوند. پاتنام سرمایه اجتماعی را به عنوان ترکیبی از این سه مشخصه تعریف کرده است (کلوند و همکاران، ۲۰۱۲).

سرمایه اجتماعی همانند سایر مفاهیم علوم انسانی یک مفهوم انتزاعی و کلان است. همانگونه که مفهوم سرمایه فیزیکی نیز یک مفهوم کلان است. وقتی از سرمایه اجتماعی سخن گفته می شود، منظور مجموعه ای از مفاهیم غیر همگن است که هر کدام کارکرد خاص خود را در نظام اجتماعی دارد و صرفاً برای به دست دادن یک سنجش کمی آن ها را با هم جمع می کنند (پالدام، ۲۰۰۹). سرمایه اجتماعی به پیوندها و ارتباطات میان اعضای یک شبکه به عنوان منبع با ارزش اشاره دارد و با خلق هنجارها و اعتماد متقابل موجب تحقق اهداف اعضا می شود (فیلد، ۲۰۰۳). سرمایه اجتماعی مفهومی اساسی و بنیادی در درک خلاقیت، نوآوری و ایجاد رفتارهای کارآفرینانه و همچنین پویایی های سازمانی به شمار می آید، زیرا فرآیند خلاقیت و نوآوری یادگیری تیمی را تحت تاثیر قرار می دهد و آن را تسهیل می کند و زمانی که افراد به جامعه ای تعلق داشته باشند که از سطح بالای سرمایه اجتماعی برخوردار باشند، افراد تمایل زیادی به کار با یکدیگر و مشارکت دارند و ریسک پذیرتر می شوند و این سرمایه اجتماعی غنی موجب می گردد تا فعالیت های نوآورانه در بین افراد توسعه یابد (پیران و همکاران، ۱۳۹۱). به عبارت دیگر سرمایه اجتماعی از جمله مهمترین سرمایه های هر انسانی می باشد و بدون چنین سرمایه ای پیمودن راه های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار می گردد (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳).

امروزه محققین سرمایه اجتماعی را یکی از عوامل زمین ساز و مؤثر در سلامت اجتماعی و کاهش خطر پذیری در جامعه می دانند (کوران، ۲۰۰۷). تحقیقات نشان داده اند که سرمایه اجتماعی در نوجوانان و جوانان با موفقیت تحصیلی و شغلی (دوفار، پارسل و تروتمن، ۲۰۱۳)، کاهش ریسک پذیری برای انجام رفتارهای جنسی (واتنیب، ۲۰۱۶)، میزان ابتلا و روند اختلالات روانی همچون

1. Chandrashekarappa, Ramakrishnaiah, Ram & Manjunath
2. Karunan
3. Field

افسردگی و مصرف مواد (فرلندر و همکاران، ۲۰۱۶) در ارتباط است. برای مثال نتایج پژوهش آنتیلا، کورکی و والیمکی^۱ (۲۰۱۷) نشان می‌دهد، روابط اجتماعی در جوانان و نوجوانانی که از نشانه‌های افسردگی رنج می‌برند، تحت تأثیر تعداد روابط فعلی و کیفیت این روابط می‌باشد. از آنجا که یکی از اهداف مهم برنامه‌های توسعه هر کشور، کاهش آسیب‌های اجتماعی در قشر جوان و نوجوان است، تحقق و دستیابی به این مهم، نیازمند شناخت عوامل مؤثر بر ایجاد آن در جامعه می‌باشد (مکلان^۲، ۲۰۱۰؛ وینک و همکاران، ۲۰۱۴). چرا که قشر جوان و نوجوان هر کشور آینده‌سازان هر جامعه بوده و آینده هر کشور تا حد زیادی به رفتارهای این قشر از آن جامعه بستگی دارد از سوی دیگر تحقیقات در مورد راه‌های افزایش سرمایه اجتماعی بسیار اندک است و بخش عمده‌ای از مطالعات انجام شده تا به امروز در مورد سرمایه اجتماعی با استفاده از نمونه بزرگسال و در خصوص تأثیر آن بر سایر متغیرها در ادارات و سازمان‌های مختلف بوده است و کمتر به این مفهوم و اهمیت و راه‌های افزایش آن در میان نوجوانان و جوانان پرداخته شده است (امین زاده و همکاران، ۲۰۱۳؛ چن و همکاران، ۲۰۱۵). از این رو مسئله اصلی این پژوهش این است که چگونه و به چه روشی می‌توان سرمایه اجتماعی را در نوجوانان و جوانان افزایش داد؟

۲- پیشینه‌های پژوهش

افشاری و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان تهرانی به مهاجرت خارج از کشور پرداختند. هدف این تحقیق، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان تهرانی به مهاجرت خارج از کشور و همچنین بررسی سایر عوامل تأثیر گذار بر این پدیده است. مطالعه پیش رو در چارچوب رویکرد اعتماد اجتماعی، به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان تهرانی به مهاجرت به خارج از کشور می‌پردازد. نتایج به دست آمده از این جداول نشان دهنده رابطه بین متغیرهای مذکور با گرایش به مهاجرت جوانان می‌باشد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $0/44-$ با سطح معنی داری $P = 0/000$ ، بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر مذکور می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش در میزان سرمایه اجتماعی بین افراد، احتمال گرایش به مهاجرت در بین جوانان کاهش می‌یابد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $0/44-$ با سطح معنی داری $P = 0/000$ ، بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر مذکور می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش در میزان سرمایه اجتماعی بین افراد، احتمال گرایش به مهاجرت در بین جوانان کاهش می‌یابد.

پاکدامن و همکاران (۱۳۹۷) مقایسه میزان سرمایه‌ی اجتماعی دانش‌آموزان نوجوان شهر تهران؛ نقش جنس پرداختند. پژوهش حاضر با هدف مقایسه سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های دوگانه آن بین دانش‌آموزان دختر و پسر شهر تهران انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش، نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ ساله شهر تهران بودند که از بین آن‌ها نمونه‌ای به حجم ۲۵۵ نفر (۱۰۹ دختر و ۱۴۶ پسر) به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه سرمایه‌ی اجتماعی دانش‌آموزان نوجوان (SCQ-AS؛ پاپویا و همکاران، ۲۰۱۴) استفاده شد. توزیع داده‌های مربوط به متغیر سرمایه اجتماعی و ابعاد آن غیرطبیعی بود. بنابراین داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و آزمون U مان ویتنی تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد دختران نسبت به پسران در سطوح بالاتری از سرمایه اجتماعی قرار دارند. در بعد «انسجام اجتماعی در مدرسه» نیز نمرات دختران سطوح بالاتری را نشان می‌دهد. در بعد «اعتماد» اگرچه پسران نمرات بالاتری را کسب کرده‌اند اما تفاوت نمرات در این بعد بین دو گروه معنادار نیست. نتیجه‌گیری: جنس دانش‌آموزان در میزان سرمایه اجتماعی آن‌ها تأثیر گذار است. یافته‌های این پژوهش می‌تواند در تدارک بسته‌های آموزشی مخصوص والدین و معلمان و کمک به ارتقای سلامت روان شناختی دانش‌آموزان نوجوان مفید واقع شود.

جواجه نوری و زارعی محمودآبادی (۱۳۹۵) به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و جرم جوانان مورد مطالعه: جوانان شهر یزد پرداختند. جرایم و رفتارهای مجرمانه یکی از مسائل مهم جامعه ایران محسوب می‌شود. سرمایه اجتماعی به عنوان یک عامل بسیار مهم در بروز و جلوگیری از جرم و رفتارهای مجرمانه، می‌تواند در تبیین جرم و رفتارهای مجرمانه به ما کمک شایانی کند. با استفاده از چارچوب نظری مبتنی بر نظریه‌های بوردیو و پاتنام و تحقیقات پیشین تعداد ۷ فرضیه طراحی شد. برای آزمون فرضیات، یک نمونه ۳۸۰ نفری از جوانان ۱۸-۲۹ سال یزدی با روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای سهمیه‌ای از تمامی مناطق شهر یزد انتخاب گردیده‌اند. حجم نمونه‌گیری بر مبنای جدول مورگان است. نتایج حاصل از تحلیل‌های تکنیک‌های دو متغیره نشان داده است که در رابطه با بروز رفتارهای مجرمانه تفاوت معناداری بین دو جنس وجود دارد. همچنین بین طبقات شغلی والدین به لحاظ بروز رفتار مجرمانه جوانان رابطه معناداری وجود دارد. نتایج حاصل از تکنیک رگرسیون چند متغیره نشان داد که ۵ متغیر رضایت و صمیمیت در محله، مشارکت در جلوگیری از وقوع جرم در محله، شبکه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر در مجموع توانسته‌اند ۳۲ درصد تغییرات رفتار مجرمانه جوانان را تبیین کنند.

سریاما^۳ و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی و فرهنگ یادگیری؛ موردی از یک سازمان فناوری اطلاعات پرداختند. مطالعات قبلی در مورد سرمایه اجتماعی و تأثیر آن بر جنبه‌های مختلف تجارت متمرکز بوده است. در مورد اینکه چگونه سرمایه اجتماعی فرهنگ یادگیری را در سازمان‌ها امکان‌پذیر می‌کند، در ادبیات خلا اساسی وجود دارد. هدف این مقاله بررسی

1. Anttila, K. I., Anttila, M. J., Kurki & Välimäki
2. Maclean
3. Srirama

روابط مستقیم و غیرمستقیم بین ابعاد سرمایه اجتماعی و فرهنگ یادگیری در زمینه سازمانی است. یک تحقیق مبتنی بر نظرسنجی انجام شد که در آن از پرسشنامه مبتنی بر پرسشنامه ابعاد سازمان یادگیرنده (DLOQ) و سرمایه اجتماعی استفاده شد. شرکت-کنندگان در این مطالعه کارمندان یک سازمان فناوری اطلاعات مستقر در هند بودند. داده‌ها برای درک روابط علی بین سرمایه اجتماعی و فرهنگ یادگیری تحت مدل‌سازی معادلات ساختاری قرار گرفتند. این مطالعه تجربی با تأکید نشان می‌دهد که پارامترهای سرمایه اجتماعی بر یادگیری فردی تأثیر مثبت می‌گذارد. نتایج نشان می‌دهد که دید مشترک، روایت‌های مشترک در بعد شناختی، اعتماد و شناسایی در بعد رابطه‌ای و اطمینان متقابل در بعد ساختاری تأثیر مثبتی در یادگیری کارکنان دارد.

اکپی-منساح^۱ (۲۰۲۰) به بررسی توسعه سرمایه اجتماعی به عنوان نوآوری در توسعه منابع انسانی: موردی از دانشگاه‌های فنی در غنا پرداختند. سرمایه اجتماعی بیانگر رابطه اجتماعی بین افراد در یک سازمان است. رابطه خوب بین کارفرمایان و کارمندان می‌تواند تعهد و بهره‌وری را افزایش دهد. همچنین سهم مثبتی در عملکرد سازمانی دارد. دانشگاه‌ها و سایر موسسات آموزش عالی نهادهای اصلی ایجاد، نوآوری و توسعه سرمایه اجتماعی در یک کشور هستند. توسعه سرمایه اجتماعی به طور موثر به موسسات آموزش عالی اجازه می‌دهد تا توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی یک کشور را پیش ببرند. موسسات آموزش عالی در غنا باید به خاطر پیشرفت اقتصادی این کشور، از طریق سرمایه اجتماعی نوآوری کرده و منابع انسانی را توسعه دهند. اگر روابط اجتماعی به درستی مورد توجه قرار گیرد، نوآوری در سازمان‌ها بیشتر اتفاق می‌افتد. این مطالعه بر روی دو دانشگاه فنی در غنا متمرکز است. فرض این است که نوآوری در سرمایه اجتماعی می‌تواند منابع انسانی کارکنان دانشگاه را توسعه دهد و به آن‌ها اجازه دهد بیشتر به کار خود متعهد شوند و علاقه بیشتری به حفظ آن‌ها داشته باشند. پروژه تحقیقاتی از روش تحقیق کیفی به صورت مصاحبه در جمع‌آوری داده‌ها استفاده کرده است. مشخص شد که ایجاد نوآوری در توسعه سرمایه اجتماعی از طریق استفاده از سرمایه اجتماعی می‌تواند تعهد و حفظ کارکنان را تضمین کند.

دوفر و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی این سؤال پرداختند که آیا سرمایه اجتماعی می‌تواند از نوجوانان در برابر رفتارهای بزهکارانه، نگرش‌های ضد اجتماعی و مشکلات سلامت روان محافظت کند؟ نظریه سرمایه اجتماعی پیشنهاد می‌کند که هنجارها، تعهدات و اطلاعاتی که نوجوانان از روابط اجتماعی خود دریافت می‌کنند، به‌عنوان شکلی از سرمایه عمل می‌کنند که در موقعیت‌های اجتماعی قابل معامله است. پیامدهای این نظریه هنگام در نظر گرفتن رشد در نتایج مثبت واضح است: سرمایه اجتماعی باید رشد بیشتری را فراهم کند. با این حال، هنگام مقایسه پیامدهای مثبت محافظتی بالقوه و منفی ناشی از سرمایه اجتماعی مشخص شد پیامدهای منفی کمتر خودنمایی می‌کند. یک بررسی سیستماتیک از ادبیات سرمایه اجتماعی برای بررسی شواهد برای این اثرات محافظتی انجام شد. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی عموماً از جوانان در برابر پیامدهای منفی محافظت می‌کند. با این حال، شواهد برای برخی از نتایج، مانند سلامت روان، مختلط است.

۳- ادبیات نظری

۳-۱- تعریف و مفهوم سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی برای رشد نوجوانان و جوانان مهم است، منحصرأ در محدوده خانه جای ندارد، بلکه می‌توان آن را در بیرون از خانواده و در جامعه که در برگیرنده روابط اجتماعی پدر و مادرها و در بستگی که به وسیله این ساختار روابط به نمایش در می‌آیند و در ارتباطات پدران و مادران با نهادها یافت (قدم زن جلالی، ۱۳۹۰). به عبارت دیگر این بعد از سرمایه اجتماعی به روابط عینی و پیوندهای خارج از خانه افراد در درون اجتماع کلی‌تر اشاره دارد که منابعی را جهت کمک به اعضای خانواده ایجاد می‌کند. بعد دیگر سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی، تجلیات انتزاعی‌تر سرمایه اجتماعی است یعنی آن چیزی که افراد فکر یا احساس می‌کنند (دی سیلوا^۲، ۲۰۰۵).

بورديو اولین کسی است که به زعم پورتز^۳ (۱۹۹۸) تحلیل منظمی از سرمایه اجتماعی به دست داده است و این مفهوم را چنین تعریف کرده است: «سرمایه اجتماعی حاصل انباشت منافع بالقوه و بالفعلی است که مربوط به مالکیت یک شبکه باداوم از روابط کم و بیش نهادینه شده در بین افرادی است که با عضویت در یک گروه ایجاد می‌شود» (بورديو^۴، ۲۰۱۶).

کلمن سازمان اجتماعی را پدید آورنده سرمایه اجتماعی در نظر می‌گیرد؛ ولی معتقد است که سرمایه اجتماعی با کارکردش تعریف می‌شود، به زعم وی سرمایه اجتماعی شیء واحدی نیست بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که دو ویژگی مشترک دارند: همه آن‌ها جنبه‌ای از ساخت اجتماعی هستند و کنش‌های معین افراد را در درون ساختار تسهیل می‌کنند. سرمایه‌های اجتماعی، مانند شکل‌های دیگر سرمایه مولد است و دست‌یابی به هدف‌های معین را که در نبود آن دست یافتنی نخواهد بود امکان‌پذیر می‌سازد (کلمن، ۱۳۹۶). کلمن برخی از روابط اجتماعی را که می‌تواند منابع سرمایه‌ای سودمند ایجاد کند شامل: تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه اطلاعات، هنجارها و ایدئولوژی می‌داند. پاتنام در بررسی عناصر سرمایه اجتماعی، مشارکت‌های مدنی را از اشکال ضروری به شمار می‌آورد و معتقد است که هر چه این شبکه‌ها در جامعه‌ای متراکم‌تر باشند احتمال همکاری شهروندان در

1. Akpey-Mensah
2. De Silva
3. Portes
4. Bourdieu

جهت منافع متقابل بیشتر است و باعث می‌گردد که هزینه‌های بالقوه عهدشکنی در هر معامله‌ای افزایش یابد. هنجارهای قوی معامله متقابل را تقویت کند، ارتباط را تسهیل و جریان اطلاعات را در مورد قابل اعتماد بودن افراد بهبود بخشد و شبکه‌های مشارکت مدنی تجسم موفقیت پیشینیان در همکاری است. وی علاوه بر مشارکت‌های مدنی از هنجارهای معامله متقابل^۱ و اعتماد نیز به عنوان عناصر ذهنی و شناختی سرمایه اجتماعی نام برد (پاکدامن و همکاران، ۱۳۹۷).

أفه و فوش^۲ علاوه بر عناصری که در تعریف بورديو، کلمن و پاتنام از سرمایه اجتماعی وجود دارد، در بعد گرایش^۳ به آگاهی و توجه^۴، اشاره نموده و آن را شامل مجموعه افکار، عقاید و حساسیت نسبت به زندگی اجتماعی و سیاسی و توجه به هر چیزی که در وسیع‌ترین معنا به امور عمومی اطلاق می‌شود که مربوط به شکل بالقوه فردی تمایل ضعیف نسبی در دنبال کردن موضوعات مشترک در رسانه‌های الکترونیکی و چاپی بوده و پیش شرط شناختی ضروری و شکل فعال‌تر مسئولیت مدنی است که باعث علاقه مدنی و دل‌نگرانی می‌شود و نقطه مقابل آگاهی و توجه وضعیت شناختی چشم پوشی، بی‌تفاوتی و شکل‌گیری نگرش فرصت طلبانه است (أفه و فوش، ۲۰۰۲).

پس در تعریف، سرمایه اجتماعی به عنوان منبعی جهت «کنش اجتماعی» تلقی می‌گردد و این منبع علاوه بر آگاهی و توجه یا دانش نسبت به امور عمومی اجتماعی یا سیاسی است. یعنی آگاهی که موجب علاقه مدنی و دل‌نگرانی است، شامل هنجارهای اعتماد (اعتماد عمومی یا تعمیم یافته و اعتماد نهادی/مدنی) هنجارها و یا رفتارهای معامله متقابل که در درون شبکه‌های اجتماعی عمل می‌کنند و عناصر ساختاری شبکه‌ها و مشارکت‌های رسمی و غیررسمی می‌باشد. نتایج سرمایه اجتماعی در داخل شبکه شامل مجموعه‌ای از کنش‌های جمعی در اشکال و اندازه‌های مختلف است. در اینجا تمایز «هدف» و «واحد تحلیل» در کار پاتنام، کلمن و بورديو به خاطر بررسی انواع مختلف کنش جمعی در مقیاس‌ها و شکل‌های مورد نظر آن‌ها بوده است و در عمل تعریف هر سه آن‌ها از این مفهوم یکسان می‌باشد. حال با توجه به بیان مفهوم سرمایه اجتماعی چارچوب‌های نظری و نظریات مطرح شده در زمینه سرمایه اجتماعی ارائه می‌گردد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۳).

همانگونه که ذکر شد سرمایه اجتماعی بطور بسیار وسیعی مورد استفاده پژوهشگران علوم انسانی واقع شده است. با این وجود، این مفهوم دارای ابهاماتی بوده و بنظر می‌رسد محققان گوناگون، تعاریف متفاوت و بعضاً متناقضی از آن داشته باشند. در این راستا، سه سؤال یا مشکل قابل توجه هستند (کامپانت^۵ و همکاران، ۲۰۲۱):

اول اینکه آنگونه که کلمن مطرح کرده است، معلوم نیست که سرمایه اجتماعی یک ویژگی فردی و یا یک ویژگی گروهی باشد. در مثال‌های مربوط به فروشندگان الماس و زندگی در حومه شهر قدس، بنظر می‌رسد، سرمایه اجتماعی یک ویژگی جمعی و مربوط به گروه باشد. یعنی بعضی گروه‌ها و اجتماعات، بخاطر دارا بودن برخی خصوصیات، قادر هستند که نوعی از سرمایه اجتماعی را ایجاد کنند. در همین راستا کلمن مفهوم «بستگی»^۶ را مطرح می‌کند که نشانگر شبکه‌ای شدن و فراگیر بودن روابط می‌باشد، به این صورت اگر دو کودکی که یکدیگر را می‌شناسند و والدین آنها نیز با یکدیگر آشنا هستند، اگر یکی از والدین ناظر به رفتار کودکان نبود، حداقل والد دیگر ناظر باشد. یا اینکه اگر کودکان خطایی انجام دادند، کشف آن توسط یکی از والدین منجر به آگاهی والد دیگر نیز بشود (ریبئی و همکاران، ۱۳۹۶). به همین خاطر، از نظر کلمن، انجمن‌های مدنی، مانند انجمن اولیا و مربیان و مانند آن در ایجاد و ترویج سرمایه اجتماعی بسیار با اهمیت می‌باشند. از طرف دیگر، وقتی کلمن سرمایه اجتماعی را بعنوان توانایی کنشگران در بکارگیری ساختارهای اجتماعی برای رسیدن به منافع شخصی، تعریف می‌کند، بیانگر این است که سرمایه اجتماعی یک ویژگی فردی می‌باشد، یعنی افراد متفاوت با توجه به توانایی‌ها و استعدادهای فردی شان، می‌توانند به میزان‌های گوناگونی از امکانات گروه استفاده کنند (یه^۷ و همکاران، ۲۰۲۰).

در واقع، در بیشتر مطالعاتی که از مفهوم سرمایه اجتماعی استفاده شده است، آنرا بصورت یک مفهوم گروهی بکار برده‌اند. مثلاً پاتنام (۲۰۰۱) به بکارگیری شاخص‌های عضویت و مشارکت در سازمان‌های مدنی، میزان اعتماد افراد نسبت به دیگران و کمک‌های نوع دوستانه به دیگران، میزان سرمایه اجتماعی هر یک از ایالات آمریکا را بدست آورده و سپس بین آن و متغیرهای گوناگونی مانند عملکرد مدارس، میزان تماشای تلویزیون توسط کودکان، میزان جرایم خشونت آمیز، برابری اقتصادی و ... عمیقاً رابطه معنی‌داری بدست آورد. الوانی و شیروانی (۱۳۸۰) در بررسی مشکلات اداری سازمان‌های بخش عمومی، سرمایه اجتماعی را بعنوان یک پدیده سازمانی در نظر گرفته، پیشنهاداتی برای غلبه بر مشکلات کاهش سرمایه اجتماعی ارائه می‌کنند (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳) با بکارگیری اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی به عنوان سه مؤلفه سرمایه اجتماعی، میزان وجود آنرا در مجموعه‌ای روستاهای شهرستان کاشان مورد مطالعه قرار داده‌اند. تعریف کردن سرمایه اجتماعی بعنوان یک پدیده جمعی، حداقل دو مشکل را بوجود می‌آورد:

۱- اگر سرمایه اجتماعی متعلق به گروه باشد، نمی‌توان منافع را که فرد، خارج از روابط گروهی بدست می‌آورد، تبیین کند، به این معنی که بسیاری از افراد وقتی در یک گروه اجتماعی (مانند دانشگاه، تیم ورزشی و ...) قرار می‌گیرند یک سری روابط آشنایی و اجتماعی به وجود می‌آورند و بعداً در شرایطی دیگر، ممکن است از این روابط برای یافتن شغل یا گرفتن وام و امثال اینها استفاده

1. Norms Of Reciprocity
2. Offe And Fuchs
3. Attitude
4. Attention
5. Campante
6. Closure
7. Ye

کنند. یعنی روابط اجتماعی ایجاد شده در یک زمینه و محیط، در زمینه و محیطی جدای از محیط اولیه، بکار می‌آیند. نشان دهنده این واقعیت است که سرمایه اجتماعی در واقع یک پدیده فردی است (استون و همکاران، ۱۹۹۹، به نقل از دوفر و همکاران، ۲۰۱۹).

۲- جمعی انگاشتن سرمایه اجتماعی، بر این پیش فرض استوار است که همه افراد آن گروه، در بکارگیری سرمایه اجتماعی مساوی هستند. در واقع کلمن (۲۰۱۴) مطرح می‌کند، سرمایه اجتماعی دارای ویژگی‌هایی است که آنرا از سرمایه اقتصادی و انسانی متمایز می‌سازد، که یکی از آنها از جنبه منفعت عمومی سرمایه اجتماعی ناشی می‌شود. مثلاً در انواع ساختارهای اجتماعی، که هنجارهای اجتماعی و ضمانت‌های اجرایی، تحمیلاتی را امکان‌پذیر می‌سازد، در درجه اول به افرادی که تلاش‌های آنها برای بوجود آوردن هنجارها و ضمانت‌های اجرایی لازم است، سود نمی‌رسانند، بلکه به همه افرادی که جزء آن ساختار معین هستند، سود می‌رسانند. چرا که سرمایه متعلق به جمع است، بنابراین برای استفاده همه اعضا به یکسان قابل بهره‌برداری می‌باشد، در صورتیکه این پیش فرض چندان با واقعیت مطابقت ندارد. اگر ما بهداشت عمومی و یا آموزش همگانی را بعنوان سرمایه اجتماعی متعلق به جامعه در نظر بگیریم که برای همه افراد جامعه عرضه شده است، تحقیقات نشان می‌دهد که افراد متعلق به طبقات متفاوت، دسترسی یکسانی به آنها ندارند و حتی در درون طبقات و گروه‌های اجتماعی نیز میزان‌های دسترسی به منافع گروهی متفاوت است.

دو، دیگر ابهام دیگر در مفهوم سرمایه اجتماعی این است که اگر، همچون تحقیقات کلمن سرمایه اجتماعی توسط کارکردهایش تعریف شود، این مفهوم دچار استدلال دوری^۱ یا گردشی شده و ابطال‌ناپذیر می‌گردد، یعنی ما از نتیجه پدیده ای، به خود پدیده پی می‌بریم (ترنر، ۲۰۱۵) وقتی گفته می‌شود که اعضای یک گروه دارای سرمایه اجتماعی هستند به علت آن است که به یکدیگر اعتماد داشته و با یکدیگر همکاری می‌کنند و چون دارای سرمایه اجتماعی هستند، میزان اعتماد متقابل و همیاری آنها بالاست، از نظر مفهومی، علل بوجود آورنده و پی آمدهای منتج شده از سرمایه اجتماعی، از یکدیگر تفکیک نشده‌اند. به گفته پورتز (۱۹۹۸) اگر بگوییم دانشجوی الف دارای سرمایه اجتماعی است یعنی چون توانسته است از شبکه اقوام خود یک وام تحصیلی بدست آورد اگر دانشجوی ب فاقد سرمایه اجتماعی است به سبب آن است که نتوانسته است از شبکه اقوامش وامی بدست آورد. در واقع سعی شده از نتیجه سرمایه اجتماعی به خودش پی برده شود و این یک استدلال دوری می‌باشد. در ارتباط با تعریف سرمایه اجتماعی توسط کارکردهایش، یک پرسش دیگر نیز وجود دارد: کارکرد برای چه کسی؟ اینکه محفلهای مطالعاتی دانشجویان کره‌ای دارای سرمایه اجتماعی بالا هستند، آیا برای نظامی، که آنها بر علیه‌اش مبارزه می‌کنند، نیز کارکرد است؟ یا ضد کارکرد؟ آیا تعهد گروهی و همیاری گروه‌های هنجارشکن، در یک جامعه نیز سرمایه اجتماعی به حساب می‌آیند؟ یک پرسش دیگر در همین راستا، این است که اگر ارتباط نزدیک و انسجام زیاد (سرمایه اجتماعی بالا) یک گروه، باعث «قوم محوری»^۲ و بیرون از دایره نگه داشتن «غیرخودی‌ها» شود، آیا هنوز دارای کارکرد است؟

سوم اینکه مفهوم سرمایه اجتماعی بعضی در معانی متناقض یکدیگر بکار گرفته شده است. پیر بوردیو^۳ معتقد بود که انواع سرمایه‌ها (اقتصادی، انسانی، اجتماعی) قابل تعویض به یکدیگر می‌باشند. او حتی تا این حد پیش رفت که ادعا می‌کند منابعی که شخص از گروه بدست می‌آورد، مبنائی برای انسجام گروهی که این منابع را امکان‌پذیر هستند (پورتز، ۱۹۹۸) یعنی اینکه عمر افراد عامداً و با برنامه ریزی، یک سری از ارتباطات را ایجاد می‌کنند که بتوانند از آنها بهره‌برداری اقتصادی-مادی بکنند، در صورتیکه کلمن (۲۰۱۴) مطرح می‌کند که سرمایه اجتماعی، مانند سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی کاملاً تعویض‌پذیر نیست. اما نسبت به فعالیت‌های بخصوصی تعویض‌پذیر است. شکل معینی از سرمایه اجتماعی که در تسهیل کنش‌های معینی ارزشمند است، ممکن است بر کنش‌های دیگر بی‌فایده یا حتی زیان مند باشد.

برای کلمن و پوتنام، ارتباط نزدیک افراد گروه، شرط لازم برای ایجاد سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود. در واقع ویژگی مشخصه الماس فروشان یهودی در نیویورک، همین ارتباطات تنگاتنگ و فراگیر افراد بود، در صورتیکه از نظر ریچارد برت (۱۹۹۲)، سرمایه اجتماعی عبارت است از دوستان، همکاران و تماس‌های عمومی‌تری که فرد از طریق آنها، فرصت‌هایی برای بکارگیری سرمایه‌های ملی و انسانی خود بدست می‌آورد و در این راستا، هر چه شبکه ارتباطی فرد وسیع‌تر و متنوع‌تر باشد، سرمایه اجتماعی او بیشتر است، زیرا ارتباطات نزدیک در خیلی مواقع دست و پاگیر بوده و اطلاعاتی را که فرد در این دنیای پیچیده بدان نیاز دارد، برایش فراهم نمی‌کند.

۳-۲- جوانان، سرمایه اجتماعی و نیروی انسانی

از آنجا که امروزه منابع انسانی با ارزش ترین عامل تولید و منبع اصلی زاینده مزیت رقابتی و ایجادکننده قابلیت‌های کلیدی هر سازمان است و عامل انسانی منبع راهبردی برای سازمانها محسوب شده لذا برنامه ریزی منابع انسانی جزء برنامه ریزی استراتژی است و سنگ زیربنای برنامه ریزی منابع انسانی شناخت مفروضاتی است که تومیما در آن اتخاذ می‌شود و درصورت پیش بینی و قضاو مناسب، اهداف مورد انتظار تحقق می‌یابد (اسماعیلی، ۱۳۸۹). رشد و توسعه نیروی انسانی مهمترین سرمایه جهان امروز

1. Tautogy
2. Ethnocentrism
3. Pierre Bourdieu
4. Richard Burt

قلمداد می‌گردد و کشورهای توسعه یافته به خوبی اهمیت این سرمایه زوال ناپذیر را دریافته‌اند. علاوه مسائلی چون جهانی شدن و رشد برق آسای علوم و تولید اطلاعات جدید، چندین برابر شدن وسعت و عمق دانش بشری، گسترش حیر انگیز فناوری پیشرفته توزیع اطلاعات و روشهای نوین توسعه مشارکت اجتماعی، آموزش و توانمند سازی شهروندان متناسب با شرایط زندگی امروز ضرورت توجه به نسل جوان را تقویت نموده است. رهبر انقلاب اسلامی در دیدار دانش آموزان عضو اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانش آموزی در اردیبهشت سال ۱۳۸۶، نقش عنصر جوان را در حرکت ملت به سوی پیشرفت و سعادت مادی و معنوی، تعیین کننده خواندند و تأکید کردند: همه سعی و تلاش دشمنان این است که با گرفتن ایمان و اعتماد به نفس جوانان، این نیروی مؤمن، با نشاط، با شوق، مبتکر و پرتحرک را به عنصری غیرزنده و بی‌تأثیر تبدیل کنند اما با همه این تلاشها و برخی ریزشها، رویشهای فراوانی در سالهای اخیر به وجود آمده و جامعه جوان کشور جامعه‌ای خوب، فعال، مؤمن و زنده است. از جمله مهمترین اقدامات در راه کشف قابلیت‌های جوانان در جامعه امروز ایران، ایجاد امکانات عملی و تسهیل شرایط و زمینه‌های مشارکت آنان در همه ابعاد می‌باشد و لذا در این خصوص است که رهبر انقلاب می‌فرماید: « واقعا باید قدر جوانان مؤمن و انقلابی را همه بدانند، همه؛ این جوانان مؤمن و انقلابی‌اند که روز خطر سینه سپر می‌کنند، افرادی که نسبت به این جوانها با چشم بدبینی نگاه میکنند یا مردم را بدبین میکنند، خدمت نمیکنند به کشور؛ به استقلال کشور، به پیشرفت کشور، به انقلاب اسلامی خدمت نمی‌کنند. این جوانها را باید حفظ کرد، باید از اینها قدردانی کرد، امروز هم بحمدالله کم نیستند و زیادند. [نباید] با عناوین گوناگونی بخواهیم این جوان‌های مؤمن را طرد کنیم و منزوی کنیم؛ که البته منزوی هم نمی‌شوند؛ آن جوان‌های پرانگیزه، با این حرفها منزوی نمی‌شوند اینها؛ لکن خب، ما باید قدر اینها را بدانیم» (مؤمن بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۲/۱۲/۱۵).

برنامه ریزی و تدارک مناسب برای تربیت این نسل متناسب با افق چشم انداز، یکی از جدی ترین و اولویت دارترین موضوعات است. حضر آیت الله خامنه ای با اشاره به حضور دانشمندان جوان و پرانگیزه و بانشاط کشور در مراکز علمی پیشرفته همچون فناوری های نانو و هسته‌ای و همچنین مراکز صنایع دفاعی تأکید کردند: باید به جوانها اعتماد کرد، زیرا جوان و انگیزه و نشاط او تمام نشدنی است. جوانان سرمایه اجتماعی کشور هستند ملت ما دارای نسل جوان پرانگیزه و پرتلاش است. این حضور نسل جوان، در همه ی میدانها خودش را دارد نشان می‌دهد (بیانات در اجتماع بزرگ مردم بجنورد، ۱۳۹۱/۰۷/۱۹). سرمایه اجتماعی عبارت است از ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی که می‌توانند حس همکاری و اطمینان را در میان افرادی جامعه پدید آورند. سرمایه اجتماعی عبارت است از تأثیر اقتصادی حاصل از تسهیلاتی که شبکه‌های اعتماد و عوامل فرهنگی در هر نظام اجتماعی به وجود می‌آورند. شبکه‌های اعتماد، علاوه بر کاهش هزینه‌های مدیریتی، سبب می‌شود زمان و سرمایه بیشتری به فعالیت های اصلی اختصاص یابد و علاوه بر آن دانش اعضای گروه‌ها به یکدیگر منتقل شود و این امر نیز می‌تواند در کاهش هزینه‌های مدیریتی و توسعه اجتماعی و سازمانی بسیار مؤثر باشد. سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوینی است که امروزه در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی جوان مدرن مطرح شده است. طرح این مفهوم در بسیاری از مباحث اقتصادی، نشان دهنده اهمیت تأثیر ساختارها و روابط اجتماعی بر متغیرهای اقتصادی است. سرمایه اجتماعی را می‌توان حاصل پدیده‌های ذیل در هر نظام اجتماعی دانست: اعتماد متقابل، تعامل اجتماعی متقابل، گروه‌های اجتماعی، احساس هویت جمعی و گروهی، احساس وجود تصویری مشترک از آینده و کار گروهی (فیروز آبادی، ۱۳۸۴). رشیدی و فرهادی معتقدند که هر یک از صنایع برای ایجاد، تکمیل و توسعه سریع نیازمند سه عنصر اساسی هستند: (۱) نیروی انسانی (۲) تجهیزات و دستگاهها (۳) کالا و مواد؛ از میان عوامل فوق [نیروی انسانی] مهمترین سرمایه صنعت است که نحوه بکارگیری آن برای حصول حداکثر کارآئی و بهره وری از پیچیده ترین مشکلات موجود می‌باشد (رشیدی و فرهادی، ۱۳۷۵).

۳-۳- سرمایه اجتماعی در نوجوانان

سرمایه ی اجتماعی به عنوان منابع ابزاری و اخلاقی تعریف شده که افراد می‌توانند از طریق شبکه های اجتماعی خود به آن دسترسی داشته باشند (نواک و کاواشی، ۲۰۱۵). در حقیقت این مفهوم از آمادگی روانی افراد یک جامعه برای صرف نظر کردن از منافع شخصی و درگیر شدن در عمل جمعی پدید می‌آید (گنجی و ستوده، ۱۳۹۰). به تعبیر پاورتر (۱۹۹۸) سرمایه اجتماعی در درون ساختار روابط افراد یافت می‌شود. برای برخورداری از سرمایه اجتماعی فرد باید با دیگران رابطه داشته باشد. سرمایه اجتماعی مجموع منابع حقیقی و مجازی در دسترس یک فرد یا گروه است که این افراد به واسطه برخورداری از شبکه ای با دوام از روابط، فهم و درکی متقابل و کم و بیش نهادینه شده، آن را به دست آورده‌اند. بوردیو (۱۹۸۹) بر این باور است که میزان سرمایه اجتماعی که یک فرد از آن برخوردار است، بسته به اندازه شبکه ارتباطات وی می‌تواند به طور مؤثری تغییر یابد. ادبیات پژوهشی درباره سرمایه‌ی اجتماعی بر دو بعد اصلی تمرکز دارد: پیوند و پل زدن (کتر و آلن، ۲۰۱۲). مفهوم پیوند به منابعی گفته می‌شود که در روابط عمیق مثل روابط ما با بستگان و دوستان نزدیک که از نظر پیشینه و هویت شباهت بیشتری به ما دارند، ریشه دارد. در مقابل پل زدن به منابع در دسترس گفته می‌شود که به روابط سطحی‌تر مثل روابط ما با آشنایان و همچنین شبکه‌های رسمی اشاره دارد (ناو، دیاس دکاروالهو، سراه توریس و فراگا، ۲۰۱۶). اجتماعی شدن در روابط پیچیده نهادهایی همچون خانواده، مدرسه و رسانه‌ها صورت می‌گیرد. این نهادها به عنوان مسیر نخستین همواره برای نوجوان باقی می‌ماند (اعزازی، ۱۳۷۶).

1. Catts & Allan

2. Neves, Dias de Carvalho, Serra, Torres, & Fraga

سرمایه اجتماعی در درون خانواده، پیوند مفید والدین و فرزندان در جهت ارتقاء اجتماعی شدن و بهزیستی روان شناختی فرزندان است که مستلزم زمان، توجه و بازبینی فعالیت نوجوانان توسط والدین می‌باشد. پدر و مادر می‌توانند با فراهم آوردن محیطی امن شرایط رشد روانی بهنجار فرزندان را فراهم سازند (مفردنژاد، ۱۳۹۲) و با ایجاد روابط قابل اعتماد، امکان همانند سازی با دنیای اجتماعی را میسر سازند (افشاریان و کدیور، ۱۳۹۵). مفهوم سرمایه اجتماعی در خانواده به مقوله‌هایی همچون ادراک اعضای خانواده از حمایت، رفت و آمدهای خانوادگی، عضویت نوجوان و والدینش در نهادها و انجمن‌ها، همکاری، اعتماد و ارزش‌ها در درون خانواده اشاره دارد و کنشهای متقابل اعضای خانواده با مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کیب و اسناید، ۲۰۰۵) اگر محیط مدرسه و خانه از نظر سرمایه اجتماعی از غنای کافی برخوردار نباشد، نمی‌تواند دانش و مهارت‌های کافی را به نوجوان برای دست‌یابی به موفقیت، ارائه دهد (دوفار، بارسل، هافمن و برادت، ۲۰۱۶). طبق پژوهش بی (۲۰۱۹) سطوح بالاتر سرمایه اجتماعی در نوجوانان به نمرات بالاتری در بهزیستی روان شناختی آنها می‌انجامد. هنگامی که نوجوانان مدت زمان زیادی را در مدرسه می‌گذرانند، همسالان به طور فزاینده‌ای با اهمیت می‌شوند. در این سن حضور همسالان، در نحوه و فرایند ارزش‌گذاری بآنها برای نوجوان بسیار اثرگذار است (اقایی ایبانه و کلاتری، ۱۳۹۵). در سال‌های اولیه نوجوانی، نوجوانان افرادی را به عنوان به دوست برمی‌گزینند که تا حدودی به آنها شباهت داشته باشد. ولی به تدریج این ملاکها تغییر می‌کنند. دوستی‌ها در مقایسه با سایر کنش‌های متقابل همسالان صمیمانه و صادقانه تر است و در یافتن حس هویت به نوجوان کمک می‌کند. چگونگی روابط دوستی در میان دختران و پسران نوجوان متفاوت است. غالباً دختران به صورت گروه‌های دو یا سه نفری و پسران در گروه‌های وسیع‌تری دوست می‌شوند. در این دوره دوستی‌های نزدیک عموماً پایدار می‌ماند، اگرچه تعداد اندکی از نوجوانان در ارتباط نزدیک با دوست صمیمیشان تجدید نظر می‌کنند (وندوزلر، میوس، کوت و برنج، ۲۰۱۶). دوستی‌های دختران نوجوان بین ۱۴ تا ۱۶ سالگی تحکیم می‌شود و در بسیاری موارد از لحاظ عاطفی ماهیتی بسیار عمیق می‌یابد، این دوستی‌ها بیشتر حول محور مباحث درسی شکل گرفته و میزان اطلاعات درسی بیشتری در آن رد و بدل می‌شود (ریگل-کرامی، ۲۰۱۰) تعاملات دوستان نزدیک ماهیتی خودافشاگرانه دارد و اظهارات حمایت‌کننده را شامل می‌شود (پاکدامن و همکاران، ۱۳۹۷) غالباً میان دختران نوجوان وابستگی‌های شدید، احساس مالکیت و حتی حس حسادت اوج می‌گیرد و با کوچک‌ترین علامتی حاکی از عدم وفاداری نسبت به یکدیگر به خشم می‌آیند. دختران در سنین ۱۷ تا ۱۸ سالگی دوستی‌های کم‌تنش‌تری را تجربه می‌کنند و به تدریج از یکدیگر مستقل می‌شوند و نسبت به وجود تفاوت‌های میان یکدیگر درک بهتری پیدا می‌کنند.

۴- بحث

۴-۱- کاهش سرمایه اجتماعی مقدمه بسیاری از بحران‌های اجتماعی

در ادامه این میزگرد فهیمه نظری با بیان این مطلب که سرمایه اجتماعی از بحث‌های ضروری در جامعه کنونی است، افزود: اگر با رویکرد اجتماعی به این مسأله نگاه کنیم، بسیاری از مسایل و بحران‌های اجتماعی ناشی از فقدان اعتماد اجتماعی است که از مهم‌ترین مولفه‌های سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود. به گفته این پژوهشگر و مدرس دانشگاه با بررسی آسیب‌های اجتماعی به این نتیجه می‌رسیم که این آسیب‌ها نقطه مقابل سرمایه اجتماعی هستند و با رشد صعودی آسیب‌های اجتماعی در واقع سرمایه اجتماعی کاهش یافته و دچار فرسایش می‌شود (نبازی و همکاران، ۱۳۹۶).

۴-۲- عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی

در بررسی پیشینه مطالعات سرمایه اجتماعی ضعف عمده در کمبود مطالعه نظری و تجربی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی است. راه ورود به بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری سرمایه اجتماعی در بررسی این مفهوم در سطح فردی و نه اجتماعی می‌باشد. سرمایه اجتماعی شامل هنجارها، شبکه‌ها و انواع ارتباطات اجتماعی می‌باشد و بهترین منبع افزایش رفاه و بهبود اقتصادی در یک اجتماع، استفاده از منابع اجتماعی است که شامل هنجارها و شبکه‌ها می‌گردد (گلیزر، ۲۰۰۱).

الف- تحرک و جابجایی محل اقامت: گلیزر، لایسون و ساکردوت^۱ (۲۰۰۰)؛ به نقل از گلیزر، (۲۰۰۱) در مطالعات خود به این نتیجه رسیده‌اند که بین تحرک و جابجایی محل اقامت و عضویت سازمانی رابطه منفی وجود دارد. افرادی که محل اقامت خود را عوض می‌کنند، سرمایه اجتماعی خود را از دست می‌دهند و کمتر علاقه مند به سرمایه‌گذاری بر روی آن هستند. از طرف دیگر طول اقامت در یک جامعه تا حد زیادی بر سرمایه اجتماعی تأثیرگذار است (گلیزر و دیپاسکوال^۲، ۱۹۹۹؛ به نقل از گلیزر، ۲۰۰۱).

ب- متغیر سن: از طرفی دیگر گلیزر در تحقیقات خود (۲۰۰۰) نشان داده است متغیر سن، نقش مهمی در سرمایه اجتماعی دارد و متحنی ارتباط بین سن و سرمایه اجتماعی به صورت U وارونه می‌باشد و در ابتدا بر روی شکل دهی سرمایه اجتماعی با افزایش سن سرمایه‌گذاری می‌کنند و سپس با افزایش سن از یک اندازه، این سرمایه‌گذاری بر روی سرمایه اجتماعی کاهش می‌یابد (ریببی و همکاران، ۱۳۹۶).

1. Riegle-Crumb
2. Glaeser
3. Libson & Sacerdote
4. Dipasquale

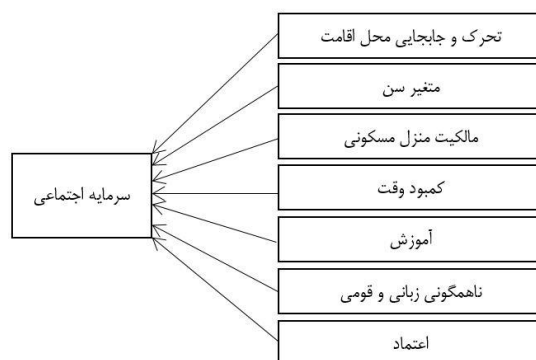
ج- مالکیت منزل مسکونی: افراد در مشاغلی که بیشتر ارتباط اجتماعی با مردم دارند، بر روابط اجتماعی خود بیشتر سرمایه‌گذاری می‌کنند. مالکیت منزل مسکونی، نیز بر انواع سرمایه اجتماعی تأثیر مثبت داشته به گونه‌ای که عضویت سازمانی و شناخت، مشارکت و آگاهی سیاسی از اجتماع محلی در میان کسانی که مالک منزل مسکونی خود بودند بسیار بیشتر بود. مالکیت منزل مسکونی با کنترل متغیرهای سن، وضع تأهل، تعداد کودکان، آموزش و... همواره ارتباط خود را با سرمایه اجتماعی حفظ نموده است.

د- کمبود وقت: کمبود وقت باعث کاهش سرمایه‌گذاری بر روی سرمایه اجتماعی می‌گردد. گلایزر به فرضیه پاتنام (۲۰۰۰) اشاره می‌کند که تماشای تلویزیون باعث کاهش سرمایه اجتماعی می‌گردد. یعنی بین ساعات تماشای تلویزیون و متغیرهای سرمایه اجتماعی رابطه منفی وجود دارد.

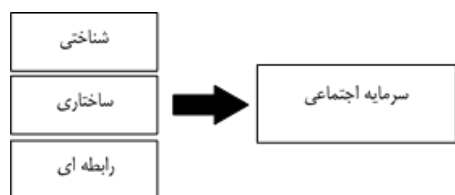
ه- آموزش: سرمایه اجتماعی قوی‌ترین همبستگی را با آموزش دارد که همراه با افزایش سال‌های تحصیلی افراد بیشتر نیز می‌شود. همچنین بین ارتباط اجتماعی و آموزش قوی‌ترین نوع رابطه می‌باشد و مهمترین واقعیت در مورد شکل‌گیری سرمایه اجتماعی به حساب می‌آید.

ز- ناهمگونی زبانی و قومی: ناهمگونی زبانی و قومی، از عوامل دیگر تأثیرگذار بر سرمایه اجتماعی می‌باشد. مطالعات گلایزر (۲۰۰۱) نشان داده است که ایالات شمال غربی آمریکا که دارای همگونی قومی بیشتری هستند از سطح سرمایه اجتماعی بالاتری نیز برخوردار هستند.

ح- اعتماد: اعتماد، موضوعی بین فردی و عمومی بوده است، خانواده‌هایی که در سطح پایین قرار داشتند و والدین آنها تجربه طلاق داشتند از اعتماد کمتری برخوردارند. تجربیات طول دوره زندگی نیز تأثیر مستقیمی بر بی‌اعتمادی افراد دارد مانند: قربانی یک جنایت بودن (فرارو^۱، ۱۹۹۵؛ به نقل از کامپانت و همکاران، ۲۰۲۱) و طلاق گرفتن عضو گروه اقلیت بودن احتمال این که فرد قربانی یک پیش‌داوری و یا تبعیض باشد را افزایش می‌دهد و ممکن است باعث مخفی کردن هویت فرد گردد (مولن^۲، ۱۹۹۱؛ کامپانت و همکاران، ۲۰۲۱) و از طرف دیگر آموزش با ایجاد فرهنگ جهانی و کاهش بدگمانی و افزایش تساهل در بین افراد متفاوت در ارتباط است (مک کلاوزکی^۳، ۱۹۶۷؛ به نقل از کامپانت و همکاران، ۲۰۲۱) تجربیات جمعی بر سطوح اعتماد تأثیرگذار است. برای مثال در آمریکا دو طبقه بزرگ که متعلق به دو نسل متفاوت بزرگ بودند در زمینه سطح اعتماد به چشم می‌خورد. بی‌اعتمادی در بین نسل‌های جوان به چشم می‌خورد و تجربیات جنگ جهانی و یا رکود بزرگ در این تفاوت‌های نسلی به چشم می‌خورد (نیازی و همکاران، ۱۳۹۶)

شکل ۱: مدل مفهومی سرمایه اجتماعی (گلایزر، ۲۰۰۱).

شکل شماره ۲: مدل سرمایه اجتماعی (ناهاییت و گوشال،

۱۹۹۸)

از دیگر فرضیات برم و ران تأثیر ناهمبستگی درآمد و بیکاری بر روی کاهش اعتماد بود و فشارهای اقتصادی ناشی از کمیابی و فشار زندگی باعث می‌شود که فرد در تمایلات خود بیشتر دیگران را به عنوان رقیب ببیند تا هم‌نوع و مانند خود و توزیع نامناسب پاداش‌ها توسط اجتماع باعث افزایش بی‌اعتمادی در بین مردم می‌گردد. تأثیر دو نوع رسانه بر اعتماد بین فردی نیز به این صورت بود که تلویزیون رابطه معنی‌داری نداشت و خواندن روزنامه از طریق آگاهی دادن به مردم پیرامون اجتماع خود باعث تأثیر افزایش اعتماد گردیده است. موقعیت‌های عمومی افراد مانند اختلافات نسبی در رضایت از زندگی، وجود اتفاقات مثبت یا منفی (دزدی منزل، جیب‌بری و...) در طول زندگی در میزان اعتماد فرد به دیگران تأثیرگذار است (کلوند^۴ و همکاران، ۲۰۱۲).

مدل سرمایه اجتماعی در پژوهش حاضر برگرفته از مدل نهاییت و گوشال (۱۹۹۸) می‌باشد که ابعاد آن در ذیل شرح داده شده‌اند.

1. Feraro
2. Mullen
3. McClosky
4. Cleveland

الف- سرمایه شناختی: این بعد که محور آن، شناخت (یعنی فعالیت‌های ذهنی، عقلی و اندیشه‌ای) است، با استفاده از زبان مشترک، بینش مشترکی از اهداف و ارزش‌ها را برای اعضای شبکه فراهم می‌کند و مقدمه فعالیت بهینه آنان در نظام اجتماعی را فراهم می‌نماید و شامل: زبان، علائم مشترک و روایت‌های مشترک است. به طور کلی می‌توان گفت که سرمایه شناختی یک ظرفیت، جوهر اجتماعی یا هنجاری غیر رسمی است که همکاری میان افراد و نهادهای یک جامعه را از طریق شناخت درست و اصولی ارتقاء می‌بخشد. در این نوع از سرمایه اجتماعی، فرد می‌تواند با شناخت و درک درستی که از محیط پیرامونی خویش دارد، ارتباط و تعامل سازنده‌ای را پایه‌ریزی نماید. قطعاً شخصی که نتواند زبان، علائم مشترک و روایت‌های مشترک را در محیط خویش درک کند، نمی‌تواند به ایجاد پیوند اجتماعی امیدوار باشد (ناهاییت و گوشال، ۱۹۹۸).

ب- سرمایه ساختاری: سرمایه ساختاری به سه دسته زیر تقسیم می‌شود:

- پیوندهای موجود در شبکه، شامل: وسعت و شدت ارتباطات موجود در شبکه اجتماعی.
- شکل و ترکیب شبکه، شامل: سلسله مراتب شبکه، میزان ارتباط‌پذیری و تراکم شبکه اجتماعی.
- تناسب سازمانی، مثلاً: تا چه اندازه شبکه ایجاد شده برای یک هدف خاص، ممکن است برای اهداف دیگر نیز استفاده شود.

سرمایه ساختاری باعث ایجاد پیوندهای شبکه‌ای محکم و جدانشدنی در بین افراد می‌شود و نیز سطح ارتباط‌پذیری را در نزد افراد بالا می‌برد. سرمایه ساختاری به صورت زیربنایی عمل نموده و سبب می‌شود که فرد در ارتباطات اجتماعی خویش موفق عمل نماید. زیرا شبکه اجتماعی، برای دستیابی به اهداف خود، علاوه بر افراد آگاه و با تجربه و امکانات و ابزار مادی، به عوامل مانند: اعتماد، تعهد و مسئولیت‌پذیری و ... هم نیاز دارد که این عوامل، همان سرمایه‌های ساختاری هستند که می‌بایست به صورت زیربنایی شکل گیرند (ناهاییت و گوشال، ۱۹۹۸).

ج- سرمایه ارتباطی: سرمایه ارتباطی، شامل مؤلفه‌هایی چون: اعتماد، هنجارها، تعهدات، روابط متقابل و تعیین هویت مشترک است. اعتماد اجتماعی در حقیقت شامل اعتماد به افرادی مانند: همسایه، همکار، فروشنده یک فروشگاه، پلیس و خلاصه همه کسانی است که در زندگی روزمره با آنها در ارتباط هستیم. در سرمایه ارتباطی اعتماد به وجود آمده می‌تواند هنجارهای اجتماعی را هموارتر نماید و نیز روابط متقابل به درستی شکل گرفته تا اینکه فرد با محیط پیرامونی خویش به سطحی از هویت مشترک دست پیدا نماید. سرمایه ارتباطی زمینه ساز ایجاد تعاملات اجتماعی و داد و ستدهای اجتماعی می‌شود. زیرا هر شبکه اجتماعی با ارتباطی اجتماعی آغاز می‌گردد. بنابراین سرمایه ارتباطی نوع بسیار مهمی از سرمایه اجتماعی در نظر گرفته می‌شود (ناهاییت و گوشال، ۱۹۹۸).

۴- نتیجه گیری

امروزه، سرمایه اجتماعی نقشی بسیار مهم‌تر از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا می‌کند. در غیاب سرمایه اجتماعی سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست می‌دهند و بدون آن، پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی ناهموار و دشوار می‌شود. از جمله اثرات بی‌توجهی به مفهوم سرمایه اجتماعی که در دهه‌های گذشته به وضوح در برخی کشورهای جهان دیده شده است عبارتند از: فروپاشی نهاد خانواده و ناپایدار شدن روابط اجتماعی، کاهش میزان همبستگی اجتماعی، از رونق افتادن فعالیت‌های اقتصادی، گسترش ناهنجاری‌های رفتاری در میان جوانان و نوجوانان و ناامنی در مؤسسه‌های آموزشی، از میان رفتن اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی در بین افراد جامعه، باعث ایجاد اختلال و بی‌نظمی عمومی در جامعه و در نتیجه کاهش سطح کیفیت زندگی افراد و اقشار جامعه خواهد شد. بنابراین برای بالا بردن سطح کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی افراد جامعه، توجه جدی به این موضوع امری لازم و اجتناب‌ناپذیر است و توجه بیشتر مسؤولان و مقامات و دست اندرکاران این امر را می‌طلبد.

حال با توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی در آینده هر کشور و همین‌طور اهمیت جمعیت جوان و نوجوان که یکی از اصلی‌ترین مولفه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جوامع به شمار می‌رود و نقش حیاتی و موثری را در رشد و پیشرفت یک کشور ایفا می‌کند. جمعیت یک کشور، گروه‌های سنی مختلف از کودکان تا کهن سالان را شامل می‌شود که جوانان و نوجوانان به علت ویژگی (فعال و مولد بودن) مهمترین این گروه‌ها محسوب می‌شوند. جوانان و نوجوانان جزو سرمایه‌های بنیادی و ارزشمند هر جامعه هستند که به عنوان هدف و عامل برنامه‌های رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مورد توجه قرار می‌گیرند. با توجه به اینکه بیشترین درصد نیروی انسانی جوامع در حال توسعه را جوانان و نوجوانان تشکیل می‌دهند بنابراین در مطالعه‌ها و پژوهش‌ها که می‌تواند کمک رسان و راهنمایی برای برنامه‌ریزی‌های توسعه کشور، توجه به این قشر خاص باشد یک ضرورت مهم تلقی می‌شود.

یکی از عوامل مرتبط و افزایش دهنده سرمایه اجتماعی کیفیت زندگی و کیفیت کار می‌باشد کیفیت زندگی کاری می‌تواند عاملی باشد جهت ارتقای سرمایه اجتماعی که شامل فعالیت‌های اجتماعی و سازمانی (شامل: شرکت در همایش‌ها و کلاس‌های آموزشی، فعالیت‌های ورزشی و تفریحی با دوستان و همکاران، علاقه‌مندی به تشکیل جلسات و گروه‌های تفریحی)، روابط با معلمان و اساتید و مدیریت (داشتن ارتباطات قوی و موثر با معلمان و اساتید و مدیریت، داشتن احساس آرامش و امنیت در جامعه، داشتن اعتماد به معلمان و اساتید و مدیریت، مشورت گرفتن از دوستان، معلمان و اساتید)، روابط با همکاران (تصمیم‌گیری به

همراه همکاران و همردیفان خویش در سازمان، کمک نمودن به همکاران خویش از جهات مختلف) و اعتماد اجتماعی (احساس آسایش نمودن در سازمان، اطمینان به آینده سازمان، داشتن امنیت شعلی، اعتماد به ساختار و اهداف سازمانی) می باشد. طبق نظریات پانته‌آم، کلمن و فوکویاما از جمله عوامل موثر بر شکل‌گیری و افزایش سرمایه اجتماعی گروه‌های نخستین می‌باشند گروه‌های نخستین مانند خانواده، اقوام و خویشاوندان، دوستان، همسایگان و اهالی محل می‌باشند نظرات کلمن درباره اعتماد و احساس تعهد به عنوان مهم‌ترین عناصر اصلی سازنده سرمایه اجتماعی می‌باشد نظرات پانته‌آم درباره احساس علاقه و تعلق اجتماعی و نظر عقاید خود یا ما مبنی بر اینکه اعتماد، احساس تعهد و احساس تعلق از هنجارهای غیر رسمی جامعه بوده و از عناصر اصلی سازنده و افزایش دهنده سرمایه اجتماعی به شمار می‌آیند سبب می‌شوند تا در مجموع اعتماد به دیگران مورد اعتماد قرار گرفتن و احساس تعهد و احساس تعلق به عنوان ابعاد چهارگانه متغیر وابسته به سرمایه اجتماعی در سطح ملی و استانی در سازمانها و نهادها و همینطور جامعه بالا رود.

یکی از راه‌های افزایش سرمایه اجتماعی میزان سطح دینداری است برخی از تحقیقات که حکایتگر رابطه مستقیم این دو متغیر است، نظیر مطالعه گرایی نشان داد در کشورهایی که سطح دینداری پایین است، سطح سرمایه اجتماعی و به ویژه مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی نیز در سطح پایینی قرار دارد. از سوی دیگر برخی از تحقیقات انجام شده، منکر وجود رابطه دینداری و سرمایه اجتماعی هستند. نتیجه تحقیق کاندلند، ۲۰۰۰ نشان داده که ادیان همیشه نمی‌توانند موجب ایجاد سرمایه اجتماعی شوند و پانته‌آم در تحقیق خود در جنوب ایتالیا به این نتیجه رسیده که مسیحیت کلیسای کاتولیک بنیان ضعیفی برای سرمایه اجتماعی است. حتی یافته‌های او نشان می‌دهد که حضور در کلیسا رابطه معکوسی با شرکت در شکل‌های مدنی دارد (افشانی، ۱۳۹۱).

در کل به طور موردی می‌توان عوامل افزایش دهنده سرمایه اجتماعی را اینگونه معرفی کرد:

- ۱- اقدام برای سهل نمودن رفتارهای اجتماعی و رفع تمامی موانع سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در جهت هر نوع کنشگری اجتماعی زاینده و مثبت.
- ۲- تقویت «جامعه مدنی» فعال و سازنده تا نیروهای اجتماعی به ویژه گروه‌های سنی نوجوان و جوان بتوانند در قالب جامعه مدنی به کنشگری پرداخته و زمینه‌های لازم برای تقویت همبستگی و انسجام اجتماعی را فراهم سازند.
- ۳- حمایت نهادهای مدنی و رفاهی از افراد و گروه‌های ناتوان جامعه تا از این طریق «اعتماد متقابل» در سطوح خرد و کلان جامعه ارتقاء یابد.
- ۴- تقویت پیوندها و تعاملات اجتماعی در سطوح خرد و کلان اعم از روابط فردی و نهادی از آن رو که در حال حاضر شاهد نوعی گسست و یا تضعیف در این تعاملات هستیم که مانع بزرگی برای حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود.
- ۵- مردم داری حکومت و رعایت عدالت و مساوات میان مردم که عامل بزرگی در اعتماد جوانان به حکومت و به دنبال آن بالا رفتن اعتماد اجتماعی در آنهاست.
- ۶- ترویج و تشویق کار گروهی و افزایش مشارکت میان مردم در دست‌یابی به هدفها
- ۷- فرهنگ سازی در رابطه با امور اجتماعی، همانگونه که در دین نیز برای اعمال اجتماعی مانند نماز جماعت و... ارزش و اهمیت و ثواب غیر قابل شمار بیان کرده اند.
- ۸- جلوگیری از تفرقه و بوجود آمدن گروه‌ها و جناح‌های مختلف که مانع اتحاد و همدلی و هم‌زبانی می‌گردد.
- ۹- سعی در زنده نگهداشتن تعالیم دینی و به روز کردن آنها، تعالیمی مانند انفاق و مددکاری و همیاری و ...
- ۱۰- جلوگیری از بروز هرگونه ناامیدی، دلزدگی، از خود بیگانگی و بی‌تفاوتی اجتماعی که زمینه‌های تضعیف «اعتماد اجتماعی» را فراهم می‌کند.

منابع

۱. ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشر نی.
۲. افشاریان، ن و کدیور، پ (۱۳۹۵). نقش دل‌بستگی به والدین و همسالان و از خود بیگانگی روانی در پیش بینی رفتار خرابکارانه‌ی نوجوانان. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱(۱۲)، ۶۱-۷۸.
۳. پاکدامن، شهلا؛ مرتضوی نصیری، فرشته سادات؛ عرب محبی شهرابی، عطیه؛ ساداتیان، سید محمد (۱۳۹۷). مقایسه میزان سرمایه‌ی اجتماعی دانش‌آموزان نوجوان شهر تهران: نقش جنس. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۸(۳۰)، ۳۰۸.
۴. پیران، محمد؛ آقاجانی، طهمورت؛ شوقی، بهزاد؛ رضازاده، آرش؛ دهقان نجم آبادی، عامر (۱۳۹۱). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر خلاقیت کارکنان در صنایع ریخته‌گری ایران (مورد مطالعه: کارکنان شاغل در شهر صنعتی کاوه). نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۱(۲)، ۱۸۲-۱۶۳.
۵. خرمشاد و محمدباقر، علیپوری رضا (۱۳۹۴). راهبردهای فعال سازی جوانان در؛ راستای ارتقای اقتدار ملی ج.ا. ایران. فصلنامه راهبرد دفاعی، ۱۳(۲۹) ۲۱۸-۱۷۹.
۶. ربیعی، علی؛ زهرا ذاکری نصرآبادی و نسرین قلانی (۱۳۹۶). تأثیر سرمایه اجتماعی بر هویت اجتماعی و ملی جوانان مهاجر در شهرهای جدید مهاجرپذیر. مطالعات فرهنگ ارتباطات، ۱(۱)، ۳۷-۶۶.

۷. رشیدی، محمد مهدی؛ فرهادی، سید محمد اصیلی، و غلامرضا (۱۳۷۵). نقش نیروی انسانی در توسعه تحقیقات صنعتی. مجموعه مقالات سمینار تحقیق و توسعه در واحدهای صنعتی: ۶-۷ آذر ماه.
۸. زنگوئی، جواد (۱۳۹۲). نقش آژانس امنیت ملی آمریکا در فضای مجازی و تأثیر آن بر فرهنگ بومی اسلامی ایران. مجموعه مقالات هشتمین کنگره پیشگامان پیشرفت.
۹. صائبی م؛ (۱۳۸۲). توسعه منابع انسانی با رویکرد راهبردی. مجله مطالعات مدیریت، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی. شماره ۳۸(۱)، ۱۳۵-۱۴۸.
۱۰. عباسی دره بیدی، احمد؛ عباسی دره بیدی، اکبر (۱۳۹۴). افزایش سرمایه اجتماعی و انسجام ملی، ضرورت‌ها و راهکارها. کنگره پیشگامان پیشرفت
۱۱. غریبی، حسن (۱۳۸۹). پیش‌بینی سرمایه اجتماعی براساس متغیرهای زمینه‌ای. فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، ۲(۲)، ۱۳۸.
۱۲. فیروزآبادی، سیداحمد (۱۳۸۴). بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در شهر تهران. پایان نامه دکترا، دانشکده علوم اجتماعی تهران.
۱۳. قدم زن جلالی، اصغر (۱۳۹۰). سرمایه اجتماعی و نقش آن در توسعه مدیریت دانش و سازمان‌های دانش محور، ماهنامه مهندسی مدیریت، ۴۳(۱)، ۳۶-۳۰.
۱۴. کاووسی، اسماعیل (۱۳۸۹). نقش برنامه ریزی استراتژیک در توسعه منابع انسانی. خط مشی گذاری عمومی در مدیریت (رسالت مدیریت دولتی)، ۲(۱)، ۱۴۷-۱۸۰.
۱۵. کلین، جیمز (۱۳۹۷). بنیادهای نظریه اجتماعی. منوچهر صبوری، تهران، نی.
۱۶. گنجی، محمد، و ستوده، مینا، (۱۳۹۰). رابطه ی گونه‌های دین داری و سرمایه ی اجتماعی (رویکردی نظری و تجربی در بین مردم شهرستان کاشان). جامعه‌شناسی کاربردی دانشگاه اصفهان، ۲۲(۲)، ۹۵-۱۲۰.
۱۷. مفرد نژاد، ن. (۱۳۹۳). مقایسه ناگویی هیجانی، سلامت روان و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر دبیرستانی خانواده‌های طلاق و عادی با کنترل وضعیت اجتماعی اقتصادی. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۰(۲)، ۱۲۰-۱۴۰.
۱۸. موعلی، علیرضا؛ زارع، عاطفه (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مدیریت منابع انسانی بر نظام عملکرد نوآورانه (مورد مطالعه: ادارات دولتی شهر شیراز). سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و توسعه، تفلیس، گرجستان.
۱۹. میر سپاسی، ن (۱۳۷۸). مدیریت منابع انسانی و روابط کار، مؤسسه چاپ و انتشارات مرکز آموزشی مدیریت دولتی، تهران.
۲۰. نیازی، محسن؛ عباس‌زاده، محمد؛ سعادت، موسی (۱۳۹۶). بررسی جامعه‌شناختی سهم مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در تبیین رفتارهای مخاطره‌آمیز (مورد مطالعه: شهر تبریز). بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۸(۲)، ۷۱-۱۱۱.
۲۱. یوسفی، نازیلا؛ اسماعیلی؛ تبریزی، نرگس؛ بابایی، فاطمه (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر سرمایه اجتماعی جوانان در ایران: مرور دامنه و مرور ساختارمند. نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی، ۳(۴)، ۸۲۹-۸۴۹.
22. Aminzadeh, K., Denny, S., Utter, J., Milfont, T. L., Ameratunga, S., Teevale, T., & Clark, T. (2013). Neighbourhood social capital and adolescent self-reported wellbeing in New Zealand: a multilevel analysis. *Social Science & Medicine*, 84, 13-21.
23. Anttila, K. I., Anttila, M. J., Kurki, M. H., & Välimäki, M. A. (2017). Social relationships among adolescents as described in an electronic diary: a mixed methods study. *Patient preference and adherence*, 11, 343.
24. Bae, S. M. (2019). The relationship between smartphone uses for communication, social capital well-being in Korean adolescents: Verification using multiple latent growth modeling. *Children and Youth Services Review*, 96, 93-99.
25. Bourdieu, P. (2016). The forms of capital" in *Handbook of theory and research for the sociology of education*. Ed. JG. Richardson, New York: Greenwood, 241-258.
26. Campante, F., Durante, R., & Tesei, A. (2021). Media and social capital. *Annual Review of Economics*, 14.
27. Catts, R., & Allan, J. (2012). Social capital for young people in educational and social policy, practice research. In J. Allan & R. Catts (Eds.), *Social capital, children and young people* (pp. 209-226). Bristol, UK: Policy Press
28. Chandrashekarappa, S. M., Ramakrishnaiah, N. M. M., Ram, D., & Manjunath, R. (2016). Mental health among adolescent girls—An effort to know the association of mental disorders with socio-demographic variables. *International Journal of Medical Science and Public Health*, 5(11), 2305-2311.
29. Chen, X., Wang, P., Wegner, R., Gong, J., Fang, X., & Kaljee, L. (2015). Measuring social capital investment: Scale development and examination of links to social capital and perceived stress. *Social indicators research*, 120(3), 669-687.
30. Cleveland, M. J., Feinberg, M. E., Osgood, D. W., & Moody, J. (2012). Do peers' parents matter? A new link between positive parenting and adolescent substance use. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 73(2), 423-433.

31. Curran, EM. (2007), the relationship between social capital and substance use by high school students, *Journal of alcohol & drug education*, 7(2) 59-73.
32. Dufur, M. J., Parcel, T. L., & Troutman, K. P. (2013). Does capital at home matter more than capital at school? Social capital effects on academic achievement. *Research in Social Stratification and Mobility*, 31, 1-21.
33. Dufur, M. J., Parcel, T. L., Hoffmann, J. P., & Braudt, D. B. (2016). Who has the advantage? Race and sex differences in returns to social capital at home and at school. *Research in social stratification and mobility*, 45, 27-40.
34. Dufur, M. J., Thorpe, J. D., Barton, H. S., Hoffmann, J. P., & Parcel, T. L. (2019). Can social capital protect adolescents from delinquent behavior, antisocial attitudes, and mental health problems?. *Archives of Psychology*, 3(6).
35. Ekmekcioglu, E. B., Erdogan, M. Y., & Sokmen, A. (2020). Career commitment and subjective career success: the moderating role of career-enhancing strategies. *International Journal of Manpower*, 41(8), 1287-1305.
36. Ferlander, S., Stickley, A., Kislitsyna, O., Jukkala, T., Carlson, P., & Mäkinen, I. H. (2016). Social capital—a mixed blessing for women? A cross-sectional study of different forms of social relations and self-rated depression in Moscow. *BMC psychology*, 4(1), 37.
37. Karunan, V. P. (2006). Adolescents Development: Perspective and Frameworks. *AMERICANA-E-Journal of American Studies in Hungary*, 4(2).
38. Kim, D. H. & Schneider, B. (2005). Social capital in action: Alignment of parental support in adolescents' transition to postsecondary education. *Social Forces*, 84, 1181-1206.
39. Maclean, K. (2010). Capitalizing on Women's Social Capital? Women-Targeted Microfinance in Bolivia. *Development and Change*, 41(3), 495-515.
40. Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital and the organizational advantage, *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.
41. Neves, B. B., Dias de Carvalho, D., Serra, F., Torres, A., & Fraga, S. (2019). Social Capital in Transiti Early Adulthood: A Longitudinal and Mixed-Methods Approach. *Journal of Adolescent Research*, 34(1), 85-112.
42. Novak, D., & Kawachi, I. (2015). Influence of different domains of social capital on psychological distress among Croatian high school students. *International journal of mental health systems*, 9(1), 1.
43. Paldam, M. (2009). Social Capital and Social Policy, Arusha Conference. *New Frontiers of Social Policy*, 3-15.
44. Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual review of sociology*, 24(1), 1-24.
45. Riegle-Crumb, C. (2010). More girls go to college: Exploring the social and academic factors behind the female postsecondary advantage among Hispanic and White students. *Research in Higher Education*, 51(6), 573-593.
46. Srirama, M. V., Iyer, P. P., & Reddy, H. (2020). Dimensions of social capital and learning culture: a case of an IT organization. *The Learning Organization*, 27(4), 337-349.
47. Van Doeselaar, L., Meeus, W., Koot, H. M., & Branje, S. (2016). The role of best friends in educational identity formation in adolescence. *Journal of adolescence*, 47, 28-37.
48. Watanabe, K. (2016). The Cross Sectional Study on the Association between Sexual Awareness and Cognitive Social Capital among High School Students in Ho Chi Minh City, Vietnam. *Advances in Sexual Medicine*, 6(03), 33.
49. Ye, Z., Wen, M., Wang, W., & Lin, D. (2020). Subjective family socio-economic status, school social capital, and positive youth development among young adolescents in China: A multiple mediation model. *International Journal of Psychology*, 55(2), 173-181

ISSN: 2645-4475

فصلنامه مطالعات کارپردی در
علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی

سال پنجم، شماره ۲ (پیاپی: ۲۰)، تابستان ۱۴۰۱، جلد یک